

Videnskab.dk

Eksperiment: Vælgerne gennemskuer ikke egoistiske politikere

Hvor godt vi egentlig kender de politikere, vi vælger?

Politikerens egne interesser eller det fælles bedste? Vi har svært ved at gennemskue, hvilken maske vores politikere tager på. (Foto: Shutterstock)

Rune Wriedt Larsen
journalist

15 november 2017 KOMMUNALVALG 2017 POLITIK

Der er stor forskel på politikere, og ikke bare på hvad de mener:

Nogle er mere kompetente end andre. Nogle mere ærlige end andre. Nogle misbruger deres magt til egen og venners vinding, mens andre møder uselvvisk op i landets byrådssale, regioner, Folketinget og parlamenter verden over for at kæmpe for det fælles bedste.

Det burde være en smal sag at sortere lømlerne fra ved simpelthen ikke at stemme på dem.

LÆS OGSÅ: Derfor misbruger politikere deres magt

Men demokratiske valg er ikke nødvendigvis nok til at sortere de brodne, egoistiske kar fra.

Et nyt, eksperimentelt studie, der netop er publiceret i Journal of Economic Behavior & Organization, viser nemlig, at vi, vælgerne, er dårlige til at kende forskel.

»De politiske valgprocesser fungerede ikke særligt effektivt. De ledere, der blev valgt gennem de demokratiske valg, hvor vælgerne fik information om kandidaterne, var ikke meget mere pro-sociale end de ledere, der blev valgt tilfældigt,« siger Thomas Markussen, der er lektor på Økonomisk Institut på Københavns Universitet og forfatter til studiet sammen med økonomen Jean-Robert Tyran.

Når du stemmer ved kommunalvalget 21. november, kan du ikke være sikker på, om din stemme går til en egoistisk politiker. (Foto: Shutterstock)

Stor forskel på kandidaternes karakter

Baggrunden for det nye studie er, at valg ofte bliver fremhævet som den bedste metode til at sikre, at gode ledere bliver valgt til magtfulde positioner.

Men en række tidligere studier har udfordret den antagelse (læs mere i boksen under artiklen). Ofte ved vælgerne ikke nok om de politikere, de stemmer på, til at sortere de uselviske kandidater fra de mere egoistiske.

For at undersøge problemet rekrutterede de 2 forskere 234 økonomistuderende på Københavns Universitet og inddelte de studerende i grupper med 3 i hver gruppe.

Hver gruppe skulle vælge et medlem som leder, som skulle fordele en sum penge mellem dem, men som også kunne vælge at beholde nogle eller alle pengene selv.

LÆS OGSÅ: Forsker: Farligt, når politikere tror, de ved bedre end forskere

De penge, der blev delt, blev multipliceret af forskerne – gruppen ville derfor som helhed tjene flere penge, hvis de delte, men lederen selv ville få mere ud af at beholde det hele selv.

Og her viste eksperimentet, at der var stor forskel på de forskellige kandidaters karakter – ligesom i den virkelige, politiske verden:

- Kun 18 procent af forsøgsdeltagerne var uselviske nok til at dele ligeligt mellem alle i deres gruppe (vælgerne) og dermed sikre, at gruppen som helhed tjente det højeste beløb.
- 42 procent af de valgte ledere beholdt det hele selv.
- De resterende 40 procent delte noget af beløbet med deres gruppe (vælgere), men valgte at beholde mere til sig selv, end resten fik.

Kan du gennemskue, om din politiker siger ét i valgkampen, men gør noget andet efter? (Foto: Shutterstock)

Kandidaterne opførte sig strategisk

Hovedspørgsmålet for forskerne var her, om vælgerne i gruppen var i stand til at se forskel og vælge de sociale ledere.

Vælgerne fik information om alle kandidaters resultater i en IQ-test. Og forud for afstemningen skulle alle deltagere i forsøget fordele en mindre sum penge end det højere beløb, der var på spil efter afstemningen.

LÆS OGSÅ: Smukke politikere får flest stemmer

Ganske som i virkeligheden gik der valgkamp i den:

Kandidater, der agtede at beholde det hele selv, hvis de vandt, lod – ikke overraskende – som om de var gavmilde før afstemningen.

»Før et valg er kandidaterne godt klar over, at det de gør, bliver observeret af vælgerne. Derfor kan man jo vælge at opføre sig strategisk: Op til et kommunalvalg kan man godt prøve at gøre et godt indtryk på vælgerne ved at være aktiv i boldklubben, eller ved at ens virksomhed skænker gaver rundt omkring,« fortæller Thomas Markussen.

»Det er der nogle, der gør, fordi det bare er sådan, de er, fordi de er socialt indstillede – og så er der måske nogle andre, der gør det af strategiske grunde, fordi de gerne vil vælges.«

Valgte ikke de mest socialt indstillede

Desværre for forsøgsdeltagerne valgte mange at stemme på en leder, der ikke ville dele – og kvaliteten af de ledere, der var blevet valgt, var ikke højere end i kontrolgrupper, hvor forsøgslederne diktatorisk havde udpeget, hvem der skulle fordele pengene.

Mens gennemsnittet for de enkelte forsøgsdeltagere var at dele 36 procent af pengene og beholde resten selv, så var gennemsnittet af den mest gavmilde i hver gruppe at dele 68 procent.

LÆS OGSÅ: Politikerlede: Når politikerne ikke svarer, og journalisten ikke lytter

Havde forsøgsdeltagerne været i stand til at vælge den mest sociale leder i hver gruppe, ville vælgerne dermed have tjent mange flere penge i forsøget, end de endte med.

»Pointen er, at det kan være svært at se forskel,« forklarer Thomas Markussen.

»Vores teoretiske og empiriske resultater viser, at folk bruger den information, de får om kandidaterne rationelt, men fordi der er nogle, der opfører sig strategisk og lader, som om de er mere socialt indstillede end de er, så forplumrer det billedet, så er den information, man får stillet til rådighed, ikke er særlig god. I vores eksperiment lykkes det ikke folk at vælge særligt socialt indstillede ledere.«

I forsøget skulle de studerende i grupper af tre vælge en leder, som skulle uddele penge mellem dem. (Foto: Shutterstock)

Svært at vælge de bedste ledere

Thomas Markussen understreger, at der naturligvis er forskel på forsøgsdeltagere i et laboratorium og politikere i den virkelige verden.

»Man kan ikke generalisere de her resultater til alle mulige sammenhænge, men det peger på en problemstilling – at selvom vælgerne tilegner sig relevant information og bruger den information rationelt, så kan det stadig være svært at vælge de bedste ledere, fordi det kan være svært at skelne bare ved at observere adfærd,« siger Thomas Markussen.

»I praksis er det klart, at jo mere information man får, jo bedre kan man skelne mellem forskellige typer kandidater. Der er det karakteristisk, at til kommunalvalg er der ikke den samme kritiske dækning af kandidater, i hvert fald i mindre kommuner, som til et nationalt valg,« siger Thomas Markussen.

Forskerkollega: »Spændende studie«

På Aalborg Universitet kalder valgforsker Johannes Andersen, der er lektor på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, eksperimentet for 'spændende'.

»Spørgsmålet om, hvornår en vælger er oplyst, og hvornår en vælger ved, hvad ens politiker egentlig står for, er altid en spændende problemstilling. Det at afdække i en eksperimentel sammenhæng at vælgerne faktisk har vanskeligt ved at gennemskue, hvordan politikerne vil agere, er ikke en overraskelse, men det er vigtigt at få det understreget,« siger Johannes Andersen.

LÆS OGSÅ: Forskningens guide til kommunalvalget

Også Johannes Andersen advarer dog mod, at man forventer, at forholdene i eksperimentet også gør sig gældende i alle mulige andre sammenhænge.

»Eksperimenter er altid spændende, for de rendyrker et aspekt af en politiske kontekst. Det viser 'nå, det er sådan, de gør i sådan en situation'. Men det, der kendetegner politik, er, at det altid er ufatteligt komplekse situationer,« siger Johannes Andersen.

Endnu sværere i den virkelige verden

Johannes Andersen understreger samtidig, at vælgere i den virkelige verden står over for et mere komplekst valg end det valg, forsøgspersonerne var dårlige til at foretage.

Mens forsøgspersonerne blot skulle vælge rigtigt i en simpel situation, hvor der ikke var flere forskellige politiske holdninger, så skal vælgerne ved virkelige, politiske valg afveje, om de tror, at kandidater vil være gode politikere – og om de repræsenterer deres holdninger.

»Det bliver nedtonet lidt i eksperimentet,« siger Johannes Andersen

LÆS OGSÅ: Kommunalpolitikere ligner ikke vælgere

Især til kommunalvalg, hvor mange vælgere stemmer på bestemte personer, de har tillid til, frem for partier, kan det være en udfordring at forudsige, hvordan kandidaten vil agere, når stemmerne er talt op, mener Johannes Andersen.

»I et repræsentativt demokrati vælger vi de repræsentanter, vi har mest tillid til sammenlignet med de andre. Men to timer efter valget, er politikerne – vores repræsentanter – allerede i gang med at lave rævekager, svinestreger og handler i porten, for så er de i gang med konstitueringen. Konstitueringen kan man aldrig forudsige,« siger Johannes Andersen.

»Det kan være, at man agerer anderledes efterfølgende eller peger på en anden borgmester, end hvad vælgerne troede. Der er en lang række kompromiser.«

Egoisme kan være en del af politikernes opgave

Netop fordi politikerne er repræsentanter for forskellige interesser frem for nødvendigvis at skulle arbejde for alle vælgeres bedste, så kan egoisme også være en del af politikernes opgave – så længe der ikke er tale om korrupsion eller andre ulovligheder.

»Når man vedtager et budgetforlig, så skal der nok være nogle der tænker, at jeg har en kulturbaggrund, så derfor vil jeg godt have nogle penge til kulturområdet. Andre har en baggrund som socialrådgiver og synes, at folk i det sociale boligbyggeri burde have nogle flere ressourcer. Er det egoisme, eller er det ikke egoisme? Det er en del af ens politiske baggrund, og det er ideelt set det, som vælgeren har valgt dem til at gøre,« siger Johannes Andersen.

»Der er grænser for, hvor langt man kan komme med ens egoisme, når den skal afvejes med 25 andres egoisme i en kommunalbestyrelse eller med 179 i Folketinget,« siger han.

Valgløfter gør ondt at bryde

Der er dog også lyspunkter, mens kommunalvalget nærmer sig.

Selv om det kan være svært at gennemskue kandidaternes inderste karaktertræk, kan man som vælger konkludere en del fra valgløfter.

Godt nok optræder 'løftebrud' med mellemrum, når valgkampens politiske idealer kolliderer med virkelighedens problemer med at skaffe flertal, men forskning viser, at politikere generelt føler sig bundet af det, de lover.

I virkelighedens verden er det at vælge politikere meget mere komplekst, end hvad forsøgspersonerne i studiet blev sat til. (Foto: Shutterstock)

Selv om en politiker er af den 'egoistiske slags', skinner det ikke nødvendigvis igennem politisk. Der er jo stadig mange andre, der skal forhandles med. (Foto: Shutterstock)

I et studie fra 2013 viste forskere, at det har psykologiske omkostninger for politikere at bryde valgløfter, selv i situationer hvor vælgerne ikke straffer dem for det.

»Hvis der er valgkampagner, og politikerne lover, at de vil gøre så og så meget, så har det en vis effekt. Der er en psykologisk omkostning ved at bryde sådan nogle løfter, og det er et aspekt, der ikke bliver fanget i vores eksperiment,« siger Thomas Markussen. Han uddyber:

»Man skal gå i dialog med politikerne. Hvis man siger til et valgmøde: 'Kan du love, at du ikke vil lukke skolen?', så kan det godt have en effekt, for så gør det mere ondt, hvis man så faktisk lukker den skole alligevel. Det kan faktisk godt gøre en forskel at udtrykke sine ønsker til politikerne og kommunikere med dem.«

Verdensomspændende korrupsion og lokale vennetjenester

Studier tyder på, at vælgere ikke er gode til at vælge ikke-korruperte politikere. (Foto: Shutterstock)

På globalt plan er forskellen på gode og dårlige politikere **et afgørende problem**. For politikere, der ikke har ryggrad til at sige nej, åbner et magtfuldt embede nemlig mange steder også døren til at tage imod korrupsion.

Forskere har derfor gennem tiden forsøgt at svare på, om vælgere er årvågne nok til at sikre, at det er 'gode' politikere, der bliver valgt.

Det er de ikke, antyder et **studie** af økonomen Benjamin Olken fra Massachusetts Institute of Technology. I et eksperiment i Indonesien viste han, at korrupsion i lokale byggeprojekter kan reduceres kraftigt, hvis centralregeringens revisorer tjekker regnskaberne grundigt – men at det til sammenligning stort set ikke havde nogen effekt, hvis det var lokale græsgrødder og vælgere, der skulle holde øje med, hvordan pengene blev forbrugt.

LÆS OGSÅ: Midtvejsvalg: Korrupsionsanklager preller af på vælgerne

Andre **studier** har undersøgt forskellen på gode og dårlige politikere, hvordan åbenhed og gennemsigtighed i politik **påvirker** kvaliteten af de valgte politikere, og hvordan mulighed for at modtage bestikkelse og risiko for

at blive opdaget og straffet **påvirker politikere**.

I et land som Danmark er der langt mellem korrupsionssagerne, men derfor kan spørgsmålet godt være vigtigt op til et kommunalvalg i forhold til at vælge de rigtige kandidater, mener Thomas Markussen.

»Selvom folk måske ikke direkte tager af kassen, så er der studier, der tyder på, at vennetjenester forekommer, hvor firmaer, der har personlige kontakter til borgmesteren, får flere kontrakter. Så der kan være forskel på gode og mindre gode lokalpolitikere,« siger Thomas Markussen.

»Så det er et vigtigt spørgsmål, om vores valgprocesser er effektive til at vælge nogle, der er uselviske.«

LÆS OGSÅ: Derfor er Danmark verdens mindst korrupte land

Kilder

- Johannes Andersens profil (AAU)
- Thomas Markussens profil (KU)
- 'Choosing a Public-Spirited Leader: An Experimental Investigation of Political Selection', Journal of Economic Behavior & Organization (2017), doi: 10.1016/j.jebo.2017.09.006
- 'Elections and Deceptions: An Experimental Study on the Behavioral Effects of Democracy', American Journal of Political Science (2013), doi: 10.1111/ajps.12078
- 'Monitoring Corruption: Evidence from a Field Experiment in Indonesia', Journal of Political Economy (2007), doi: 10.3386/w11753
- 'Political Selection', Journal of Economic Perspectives (2005), doi: 10.1257/089533005774357761
- 'The Transparency of Politics and the Quality of Politicians', American Economic Review (2007), doi: 10.1257/aer.97.2.311
- "'Plata o Plomo?": Bribe and Punishment in a Theory of Political Influence', American Political Science Review (2006), doi: 10.1017/S0003055406061995

Lyt på Videnskab.dk!

Hver uge laver vi digital radio, der udkommer i form af en podcast, hvor vi går i dybden med aktuelle emner fra forskningens verden. Du kan lytte til den nyeste podcast i afspilleren herunder eller via en podcast-app på din smartphone.

Har du en iPhone eller iPad, kan du finde vores podcasts i **iTunes** og afspille dem i Apples **podcast app**.
Bruger du Android, kan du med fordel bruge **SoundClouds app**.

Du kan se alle vores podcast-artikler **her** eller se hele playlisten **på SoundCloud**

 [Videnskab.dk](#)
Pyramide-mystik har en skyggeside

 [Share](#)

Cookie policy [4K](#)

Se kommentarer